

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' ואתחנן תשע"ח

מצות כיבוד אב ואם (א)

הקדמה

כ' הרמב"ם (הלי ממרים פ"ו ה"א) וז"ל כיבוד אב ואם מצות עשה גדולה, וכן מורא אב ואם, שקלם הכתוב בכבודו ובמוראו, כתוב "כבד את אביך ואת אמך", וכתוב "כבד את ה' מהונך", ובאביו ואמו כתוב "איש אמו ואביו תיראו", וכתוב "את ה' אלוקיך תירא", כדרך שצוה על כבוד שמו הגדול ומוראו, כך צוה על כבודם ומוראם עכ"ל.

חומר המצוה

יש לדייק שהרמב"ם כ' שזו היא "מצות עשה גדולה", לשון שלא כ' בשום מצוה אחרת, ובשו"ע (יו"ד סי' ר"מ ס"א) כ' וז"ל צריך לזהר מאד בכבוד אביו ואמו ובמוראם עכ"ל, ועוד שנינו בקידושין (ל"א:) שר' יוחנן לא ראה אביו ואמו משום שאביו מת כשאמו היתה בהריון, ואמו מתה בלידתו, והוא אמר "אשרי מי שלא חמאן" (פ"י אשרי מי שלא ראה אותם), ופרש"י וז"ל שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך, והוא נענש עליהם עכ"ל, ובירושלמי (פאה פ"א ה"א דף ג:) ומדרש תנחומא (פ' עקב פ"ב) כ' חז"ל שכיבוד אב ואם היא מצוה חמורה שבחמורות.

הרי מבואר חומר מצות כיבוד אב ואם, שהיא מצות עשה גדולה, וצריך לזהר בה מאוד, והיא מצוה חמורה שבחמורות, ור' יוחנן העדיף לא לראותם מחשש שלא יוכל לקיים את המצוה ככל הצורך.

מצוה בין אדם למקום או בין אדם לחבירו

המנ"ח (מצוה ל"ג סק"ג) הסתפק אם מצות כיבוד אב ואם היא מצוה בין אדם למקום או מצוה בין אדם לחבירו, וכ' שם שהגדר הוא דבודאי אסור לצער אחרים, אבל מצוה שאינה שוה לכל אדם, רק באדם מסויים, כמו כיבוד אב ואם, אינה אלא מצוה שבין אדם למקום, או שמא כיון שהקב"ה צוה שכן צריך לנהוג בין אדם לחבירו, הרי זו נחשבת כמצוה בין אדם לחבירו, וכ' שני"מ טובא לגבי תשובה, משום שאם היא מצוה בין אדם לחבירו, אינו מתכפר עד שירצה את אביו ואמו.

אמנם לכאורה הדברים מפורשים ברמב"ן (פ' יתרו כ' י"ג), שכתב וז"ל הנה עשרת הדברות, חמשה בכבוד הבורא, וחמשה לטובת האדם, כ' כבד את אביך – כבוד ה', כי לכבוד הבורא צוה לכבד את האב המשתתף ביצירה, ונשארו חמשה לאדם בצרכו וטובתו עכ"ל (והכי מבואר בספורנו ובחזקוני שם, וברבינו בחיי בספרו כד הקמח – בסוף ערך כיבוד אב ואם, וע"ע בזה בברכת שמואל יבמות סי' ג', ובשיעורי ר' שמואל ב"מ פ"ב סי' ס').

מאידך גיסא בפהמ"ש להרמב"ם (פ"א דפאה) מחלק המצוות, וכי שכיבוד האבות הוא כמו אזהרה על גניבה ואונאה שהוא בין אדם לחבירו (וכן מבואר בפ"י הרא"ש שם, ובאברבנאל בפ' יתרו כ"י"ב, ובשו"ת חת"ס או"ח סי' נ"ד בביאור שיטת שו"ת הרשב"א ח"א סי' י"ח).

כיבוד אב ואם הוא פרעון חוב

עוד יש לציין מש"כ הח"א (כלל ס"ז ס"א) שכיבוד אב ואם הוא פרעון חוב על הטוב שגמלוהו, ומי שאינו מכבד נקרא רשע דכתיב "לוה רשע ולא ישלם", וא"כ בכלל הפרעון, שיאהוב אותם אהבה עזה כדרך שהיו אוהבים אותו, ולא יהיו עליו לטורח ולמשא, ואם אין אדם מכבד אביו ואמו, גזירות קשות באות עליו ע"ש (מקור הח"א שכיבוד אב ואם נחשב פרעון חוב הוא בירושלמי פאה פ"א ה"א דף ג: וקידושין פ"א ה"ז).

כיבוד אב ואם מדין הכרת הטוב

בספר החינוך (מצוה ל"ג) כי דשורש המצוה של כיבוד אב ואם הוא שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה לו טובה, ולא יהיה נבל ומנכר וכפוי טובה... ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ולכן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו, וכשיקבע זאת המדה בנפשו, יעלה ממנה להכיר טובת הקל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון... ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא.

פסק מרן הגריש"א זצ"ל אם מותר לילדים להכניס אביהם לבית אבות משום שהטיפול בו קשה מאוד

לפי הירושלמי שנפסק להלכה בח"א, נשאל מו"ר הגר"י זילברשטיין שליט"א בחולה שהטיפול בו קשה מאוד, ומשפחתו מתמוטטת בגלל הטיפול בו, והחולה מתחנן לבניו שלא יכניסו אותו בבית אבות אלא יטפלו בו אישית, האם חייבים להשאירו בבית מדין מצות כיבוד אב ואם, דאם נאמר שהיא מצוה בין אדם לחבירו כעין פריעת חוב לאביו שהביאם לעולם, ועל צער גידול בנים, אולי יש למדוד החיוב שלהם, ע"י הערכה, כיצד הורים היו נוהגים במקרה הפוך, אם הבן הי' חולה והטיפול בו הי' קשה להם, עד כמה הם היו טורחים וסובלים כדי לטפל בו אישית. וכן נקט מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (דרך שיחה ח"א עמוד רפ"ח), ובביאור הדבר מסבירים (ביושר הורי עמוד מ"ט) דלולא דברי הירושלמי שמצות כיבוד אב ואם היא פרעון חוב, הוי אמרינן דשיעור חיוב טרחתו במצוה זו הוא כשאר מצוות, וממילא אם הטיפול כרוך בטירחה כ"כ מסורה, יתכן שפטורים מלעשותו, אבל מאחר שמבואר בירושלמי שמצוה זו היא פרעון חוב, הרי זה בא ללמדנו שחיובה יותר חמור.

אבל מרן הגריש"א זצ"ל אמר שאינו מסתבר לומר שגדר מצות כיבוד אב ואם היא אך ורק פריעת חיוב, אלא חייבים לטרוח גם מעבר לכך, ולפי דבריו, ק' להגדירה רק כמצוה בין אדם לחבירו, אלא גם בין אדם למקום, וכאן בנד"ד אם יכניסו האב לבית אבות, אינו רק חסרון בכיבוד אב, אלא גם מצערים אותו, וזה בודאי אסור (הובא בקב ונקי ח"א סי' רצ"ד, ובחשוקי חמד ב"מ עמוד קנ"ב).

חיוב כיבוד אב ואם במחשבה

כ' הח"א (כלל ס"ז ס"ג) בגדר של חיוב כיבוד אב ואם, וז"ל הכיבוד הוא במחשבה ובמעשה ובדיבור... ר"ל שמכבדם בלבם שהם חשובים בעיניו ובלבו, דהיינו שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ, אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל, וזה עיקר כיבוד, שאם לא כן, הרי

כתיב "בפיו ובשפתיו כבדוני, ולבו ריחק ממני" עכ"ל, ומקור דברי הח"א בספר חרדים (פרק ט' אות ל"ה).

ולמעשה דבר זה קשה מאוד לקיים, דלפעמים אביו אינו ת"ח, ואינו קובע עתים לתורה וכו' וכו', וא"כ היאך יכול לדמות בעיניו שאביו הוא "גדול ונכבד". מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר שנת תשל"ב סוף מאמר כ"ט) נתן עצה, שיחפש מידות ומעלות מסויימות באביו ואמו, שבהם הם יותר מצויינים מכל אדם, ועי"ז גם יהיו חשובים בעיניו ויוכל לכבדם במחשבתו כדין.

שכר המצוה בעוה"ז או בעוה"ב

והנה אע"פ שכיבוד אב ואם היא מצוה חמורה, מ"מ גם שכרה היא גדולה, "למען יאריכון ימיך", ואמנם בקידושין (ל"ט:) הק' הגמ' דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ותי' ר' יעקב שהאריכות ימים היא לעולם שכולו ארוך, ולמען ייטב לך לעולם שכולו טוב, וכן פסק הרמב"ם (ה' תשובה פ"ח ה"א ופ"ט ה"א), אבל לכאורה יש להקשות מהא דשנינו במתני' בפאה (פ"א מ"א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב, כיבוד אב ואם וגמילות חסדים וכו', והסביר הפנ"י בקידושין (מ.) שר' יעקב ס"ל שהפירות בעוה"ז הן בשאר עניני הצלחה בעוה"ז, שאין מנכין לו מן הקרן (וכ"כ בחי' חת"ס בחולין קמ"ב. בשם המעשה רוקח).

אבל הרבה ראשונים ואחרונים ס"ל דשכר אריכות ימים הם גם בעוה"ז, כמבואר בתנא דבי אליהו (פרק כ"ז) כל המבקש ימים ושנים וכבוד וחיים ארוכים בעוה"ז ולעוה"ב חיים שאין להם סוף וקץ ותכלית, יעשה את רצון אביו שבשמים ואת רצון אביו ואמו, והכי מבואר גם ברמב"ן וברבינו בחיי ובאברבנאל ואוה"ח הק' (פ' יתרו) ובהעמק דבר (פ' ואתחנן).

ביאור הבן יהודע היאך שייך אריכות ימים בעוה"ב

אמנם אם נאמר שהאריכות ימים הם לעוה"ב, צריך להבין היאך שייך אריכות ימים שם, דהרי כשנכנס לעוה"ב, הוא חי לעולם, ותי' הבן יהודע בחולין (קמ"ב. בסו"ד) שהבטחת אריכות ימים אינה על התקופה בסוף שהותו בעוה"ב, דהרי אין שם סוף, אלא על התחלת ביאתו וכניסתו לשם, דלפעמים אדם שהי' בעוה"ז רק מגיע לעוה"ב אחרי מאות שנים, משום שהוא צריך לעבור הרבה גלגולים עד שיכול להגיע לעוה"ב, ויש מי שנכנס לעוה"ב מיד אחרי חייו בעוה"ז, וזכות מצות כיבוד אב ואם תגן עליו שלא יצטרך לעבור הרבה גלגולים, והסביר דמי שנולד בתחילת האלף הרביעי והיה צריך הרבה גלגולים עד האלף הששי, הרי החסיר משנותיו בעוה"ב, ועי"ז נאמר שבזכות כיבוד אב ואם, יזכה לאריכות ימים בעוה"ב, שלא יצטרך הרבה גלגולים כדי לתקן את נפשו עד שמגיע לשם.

ברכה על מצות כיבוד אב ואם

רע"א (בהגהות על שו"ע יו"ד סי' ר"מ ס"א) ציין לשו"ת הרשב"א ובנימין זאב שדנו למה אין מברכים על מצות כיבוד או"א. בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' י"ח) הסביר דכל מצוה התלויה ביד אחרים אין מברכים עליה, דילמא לא מקבלי מיניה, ובידם לעקור מצוה זו ממנו.

בשו"ת בנימין זאב (סי' קס"ט) הסביר באופן אחר, שאין אנו מברכים אלא על מצוות שאנו מקודשים מן האומות, שאין האומות עושים אותן כלל, אבל במצוות שגם הם עושים לפעמים, אין אנו יותר מקודשים מהם, כגון כיבוד אב ואם והידור זקן, ולא שייך לומר "אשר קדשנו במצוותיו" (ועי' ברבינו בחיי בספרו כד הקמח – ערך ציצית – שג"כ כ"כ).

אמנם בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קי"א סק"א) הקשה על טעם זה, דאדרבה כיון שאנחנו מקיימים מצות כיבוד אב ואם בשביל מצות בוראנו, שקדשנו במצוותיו, מן הדין הי' לברך

להראות שלשם מצות הבורא מקיימים המצוה, ולא כמו האומות העולם שמקיימים את המצוות משום שהשכל שלהם מחייבם. אבל יש ליישב ביאור הבנימין זאב לפמשי"כ הערוה"ש (יו"ד סי' ר"מ ס"ד), דאמנם אומות העולם ג"כ מכבדים הוריהם מפני השכל, מ"מ כיון שבעשייה הם שוים, וההפרש הוא רק במחשבה שבלב, שאנו עושים מפני שציוה ה', והם עושים מפני השכל, לכן לא תיקנו ברכה ע"ז, והוסיף להסביר בהל' מעקה (חוי"מ סי' תכ"ז סוסי"י) שאין מברכים כאשר קדושת ישראל אינה ניכרת בעשיית המצוה.

ישיבה ועמידה במקום אביו

כ' בשו"ע (יו"ד סי' ר"מ ס"ב) איזו מורא, לא יעמוד במקום המיוחד לו להתפלל, ולא ישב במקום המיוחד לו להסב בביתו, ומבואר בט"ז (סק"ב) שהאיסור הוא גם שלא בנוכחות אביו, והוא עומד או יושב במקומו כשהוא לבדו, ואמנם האוה"ח הק' (בפירושו ראשון לציון שם) חולק על הט"ז, וס"ל שהאיסור הוא דווקא בפניו, או כשיש אנשים היושבים שם והוא בא ויושב במקום אביו, דבכה"ג הוי זילותא, אבל הרבה אחרונים החמירו בזה כשיטת הט"ז, אב"א משום שהוא ספק דאורייתא, ואב"א משום דעצם ישיבתו במקום אביו, ובלבו הוא משה את עצמו לאביו, הרי זה חסרון במורא אביו בלבו (ערוה"ש שם ס"ט, ובן איש חי שנה ב' שופטים ס"ב).

ישיבה בבית הכנסת במקום אביו

בשו"ע מבואר שאסור לשבת בביהכנ"ס במקום המיוחד לאביו, ולשיטת הט"ז הנ"ל היינו אפילו אם אביו אינו מתפלל אתו בביהכנ"ס, ומרן הגריש"א זצ"ל ס"ל דהגדר של מקום המיוחד לאביו, הוא אפילו אם אביו רק מתפלל שם שחרית, והבן מתפלל שם מנחה או מעריב (קובץ מבקשי תורה חלק כ"א עמוד רע"א), ומ"מ כ' בערוה"ש (הני"ל) שבמקום הצורך יש להקל לשבת במקומו, והסביר דכיון שבדרך כלל אין האב מקפיד ע"ז, נחשב כאילו נתן לו רשות.

היכן יעמוד כשמתפלל יחד עם אביו בביהכנ"ס

והנה אם מתפלל בביהכנ"ס יחד עם אביו, כ' המ"ב (סי' צ' סקע"ג) בשם הח"א שלא יעמוד לצד אביו כמו שנפסק בשו"ע במי שמתפלל עם רבו (שם סכ"ד, ושו"ע יו"ד סי' רמ"ב סט"ז) שאסור להתפלל בצדו תוך ד' אמותיו משום יוהרא שמראה שהוא שוה לרבו, ומ"מ הרמ"א (סי' צ' סכ"ד) כ' דיש להקל אם מתפלל בציבור וסדר ישיבתו הוא על יד אביו. ומ"מ לא יתפלל מאחורי אביו כדי שלא לצער להמתין עד שהוא יסיים שמו"ע (ע' בה"ל סי' צ' סכ"ד ד"ה ואע"פ).

הזכרת שם אביו

כ' בשו"ע (שם ס"ב) ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו, ויש להסתפק אם מותר להזכיר שם אביו כשמוסיף תואר לפני השם. מקום הספק הוא, דבסתירת השו"ע והרמ"א שלא הזכירו עצה זו, משמע דס"ל דאסור, ובפרט שהרמ"א בהל' כבוד רבו (יו"ד סי' רמ"ב סט"ו) כתב שמותר לקרא לרבו בתוספת תואר, וק"ק דהרי בקידושין (ל"א:.) מבואר שאביו ורבו שוים לענין איסור הזכרת השם.

והנה נחלקו האחרונים אם יש היתר להזכיר שם אביו בתוספת תואר, דמצד אחד המהרש"ל (יש"ש קידושין פ"ק אות ס"ה) ס"ל שיש היתר מיוחד ברבו משום שאפשר יש לו כמה חכמים שלמד מהם, ואם יאמר ששמע מרבו ולא יזכיר את שמו, לא ידעו על מי כוונתו, לכן התירו להזכיר שמו בהקדמת שם תואר, משא"כ באביו שאין לו אלא אב אחד, וכן הוכיח המרכבת המשנה (הל' תלמוד תורה פ"ה ה"ה) מהגמ' בלבמות (ט"ו:.) אמר ר"א ב"ר צדוק כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן החורני... ואח"כ אמר ובאתי והודעתני את אבא... ולא אמר אבא מארי

ר' פלוני. וכן פסקו בשו"ת עמק שאלה (יו"ד סי' ס"ז) ובשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' צ"ז) ואג"מ (יו"ד ח"א סי' קל"ג), וכל אחד הביא ראיי אחרת לאסור הדבר.

אבל רע"א (יו"ד סי' ר"מ ס"ב) ושו"ת יוסף אומץ (להרב החיד"א זצ"ל - סי' פ"ז) הוכיחו דיש להקל מהא דר' יוסי קרא לאביו אבא חלפתא, וכן פסקו הגר"א (יו"ד סי' רמ"ב סקל"ו) ובית מאיר (יו"ד סי' ר"מ ס"ב) והתפארת ישראל בקידושין (פ"א אות נ"ד) וערוה"ש (יו"ד סי' ר"מ סט"ו). ולכן אע"פ שבודאי היה עדיף להחמיר בזה, מ"מ כ' הפת"ש (סק"ב) שאם אחרים שואלים אותו בן מי אתה, מותר לומר להם בן רבי פלוני, ומה שהטור הזכיר את אביו, היינו משום שהזכירו בלשון כבוד, הרא"ש, כלומר ראש לכל ישראל, ולפ"ז כשנקרא לעלות לתורה ושואלים אותו לשמו, או כשעושה מי שבירך להוריו, או כששואלים אותו בקופ"ח או משרד אחר מה שם אביו, יזכיר את שם אביו בהקדמת תואר של רבי.

קריאת חתנו בשמו בנוכחות אביו שיש לו אותו שם

מעשה שהיה בראובן שחיפש שידוך לבתו, והציעו בחור בשם שלמה, אבל שם אביו של ראובן הוא ג"כ שלמה, וכיון שהוריו אוכלים אצלו הרבה פעמים בשבתות, מסתפק ראובן אם ראוי לגשת לשידוך כזה, כאשר יצטרך לקרא לחתנו בשמו שלמה בפני אביו, דשמא יש איסור בדבר לקרא לאחרים בשם אביו בנוכחותו.

היאך הזכיר יעקב אבינו את אביו ואמו בשמותיהם

כ' בפי' ויחי (מ"ט כ"ט - ל"א) ויצו אותם ויאמר אליהם אני נאסף אל עמי, קברו אותי אל אבותי, אל המערה אשר בשדה עפרון החתי.... שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו, שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו, ושמה קברתי את לאה". התפארת ישראל בקידושין (פ"א אות נ"ד) הקשה היאך הזכיר יעקב אבינו את שם אביו ואמו, אמנם בשו"ת תורה לשמה (המיוחס להבן איש חי - סי' תקי"א) ת"י דמש"כ "שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו, שמה קברו יצחק ואת רבקה אשתו" לא נאמר על ידי יעקב אבינו, אלא נכתב ע"י משה רבינו מפי הקב"ה כדי להודיענו שנקברו שם ב' זוגות כבר, ואילו יעקב אבינו רק אמר "ושמה קברתי את לאה", וא"כ יעקב אבינו בכלל לא הזכיר שם אביו ושם ואמו.

ביאור התפארת ישראל דמצות מורא אב לאחר מיתתו הוא רק מדרבנן

אבל הדברים מחודשים, דהרי הבן איש חי בעצמו (שנה ב' פ' שופטים אות ה') הוכיח, כיון שאחרי הזכרת שמות האבות הקדושים אמר יעקב אבינו "ושמה קברתי את לאה", מוכח שהם דברי יעקב ולא ממשה רבינו, ולכן ת"י התפא"י שהאיסור לקרא שם אביו אחר מיתתו אינו מדין כבוד אלא מדין מורא, ולאחר מיתתו החיוב מורא הוא רק מדרבנן, והביא ראיי שהוא רק מדרבנן מהא דשנינו בקידושין (ל"א:): שרב אסי יצא מא"י לחו"ל כדי לקבל את פני אמו, ובטעם ההיתר הסביר התפא"י דעשה דכיבוד אם דוחה הל"ת של יציאה מא"י לחו"ל, ובהמשך הגמ' אחרי שרב אסי יצא לחו"ל נודע לו שאמו כבר נפטרה ובני המשפחה מביאים הארון לא"י, ואמר אם הייתי יודע שכבר נפטרה לא הייתי יוצא לחו"ל. מזה הוכיח התפא"י דהחיוב כבוד ומורא לאחר המיתה הוא רק מדרבנן ואינו דוחה ל"ת (והכי נקט בשיטה לא נודע למי בקידושין שם, אבל בתוס' ר"י הזקן שם כ' דאין חילוק בין החיוב כיבוד אם מחיים ובין החיוב לכבדה לאחר מיתתה, ולכן הסביר שרב אסי ס"ל שהיציאה לקראת הארון אינה מוגדרת כמצות כבוד למת – וע"ש במהרש"א ופנ"י שג"כ מצדדים הכי).

קושי' על התפא"י דהרי האבות קיימו גם מצוות דרבנן

אבל לכאורה יש להקשות על תירוץ התפא"י, דאפילו אם מצות כבוד ומורא אב לאחר מיתתו היא רק מדרבנן, הלא שנינו ביומא (כ"ח:): קיים אברהם אבינו אפילו עירוב תבשילין

(פרש"י שאינו הלכה למשה מסיני אלא תקנת סופרים) שנאמר "תורותיי", אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה, ומסתבר לומר שגם יצחק אבינו ויעקב אבינו שמרו מצוות דרבנן כמו אברהם אבינו (ואמנם בשו"ת הרמ"א סי' י' ד"ה ויש לנו, כ' חידוש גדול שרק אברהם אבינו קיים כל התורה, אבל יעקב אבינו קיים רק זו מצוות ב"נ ולכן נשא ב' אחיות, אבל כבר הקשו עליו ממה שיעקב אבינו אמר "עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי" כמבואר ברש"י ריש פ' וישלח).

האם מחילה מהני להתיר לקרא לאביו בשמו

כ' האג"מ (יו"ד ח"א סוסי' קל"ג) שאם אביו מחל או שידוע שאינו מקפיד, אין לאסור לקוראו בשמו, אבל ציין דאע"פ שבשו"ע (יו"ד סי' ר"מ ס"י"ט) מבואר שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול, הפת"ש (שם סקט"ז) הוסיף בשם הרדב"ז דהיינו שנפטר הבן מעונש אם לא כבודו, אבל אכתי מצוה איכא לכבודו. בכל זאת כ' הפוסקים דמחילה לא מהני במקום בזיון (ע' שו"ת הריב"ש סי' ר"כ) משום דהוי צערא דגופו, ומבואר ברש"י בב"מ (נ"א. ד"ה ר' יהודה) דצער הגוף לא ניתן למחילה.

בשו"ת להורות נתן (ח"א סי' ס"א סק"י) הוסיף עוד טעם לפמשי"כ בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' רי"ה), דהא דקיי"ל שהאב יכול למחול על כבודו, אין הכוונה שעיי"ז מופקע החיוב כיבוד אב, אלא שמחילתו הוי כאילו אומר הריני כאילו התקבלתי ונחשב כאילו כיבדתו, ולפי דבריו, לגבי כבודו יכול לומר הריני כאילו התקבלתי כבוד זה, אבל על בזיונו אינו יכול למחול משום שאינו יכול לומר הריני כאילו לא בזית אותי, וע"ע בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי' קנ"ט סק"י).

קריאת חבירו בשמו בפני אביו כאשר שמותיהם זהים

לפ"ז יש לדון טובא אם יש היתר לקרא אביו בשמו אפילו אם הוא מוחל לו, דהרי יש בזיון בדבר (הכי מבואר בשדי חמד ח"ג עמוד קמ"ב: ד"ה ונסתפק בשם שו"ת זרע אמת ח"ב עמוד קצ"ט. בסו"ד) וא"כ לא מהני מחילתו.

אבל יש נ"מ טובא לגבי מחילתו כשאינו קורא לאביו בעצמו בשמו, אלא שקורין אחרים בפניו ששמותם זהים לשמו, דהרי הרמ"א (יו"ד סי' ר"מ ס"ב) כ' שם שרגילין בו, מותר לקרות אחרים שלא בפניו, והסביר הט"ז (סק"ה) דבפניו אסור בשל אחרים אפילו אם אינו שם פלאי, דיסבור אביו שקורא אותו, וכן מי שעומד שם יסבור כן (ודלא כש"ך סק"ג שכ' בשם הדרישה דלאחרים מותר לקרא אפילו בפניו אם אינו שם פלאי).

להלכה מותר לקרא לאחרים ששם אביו גם בפני אביו אם אינו שם פלאי כמבואר בחיי אדם (כלל ס"ז ס"ה) וז"ל וכן אם הוא שם שרגילין בו הרבה בני אדם כגון אברהם יצחק וכו' וכיוצא בו, יש מתירין לקרות בהן אחרים אפילו בפניו, ויש אוסרים בפניו, ומ"מ עכשיו מקילין בו דמסתמא אביו מוחל עכ"ל (יש להעיר שהמ"א סי' תע"ב סק"ו וש"ך יו"ד סי' רמ"ב סק"א מביאים ראיי' דמסתמא האב מוחל על כבודו מהא דנפסק בשו"ע בהל' פסח שהבן מיסב בליל הסדר אצל אביו, אבל האוה"ח הק' בספרו ראשון לציון שם כ' דמה שהתירו התם הוא רק במקום מצוה).